

Olöst problem: landrättighetsfrågan i British Columbia, Kanada

[First Nations, Kanada] First Nations kräver nu över hela Kanada att få tillbaka områden av sina traditionella territorier och dessutom ekonomisk kompensation för sina förlorade landområden. Av British Columbias 150 indianiska grupper har bara ytterst få hittills lyckats erhålla rätten till sitt eget land. Och detta med förbehåll som att man i förekommande fall ändå måste förhandla med myndigheterna vid mineralfyndigheter och om eventuell kompensation vid utvinning. Det här innebär att landrättighetsfrågan är mycket komplicerad. Flera aktörer har sina egna divergerande intressen.

De allra flesta indianer som bor i delstaten British Columbia i Kanada har ett speciellt problem, landrättighetsfrågan. I denna delstat, som var en av de sista att koloniserades och ockuperades av en euro-kanadensisk befolkning har det aldrig ingåtts några generella avtal mellan indianerna och nykomlingarna gällande landfrågan. Indianerna har inte förlorat sina områden i krig, de har inte heller sålt marken utan den har helt enkelt övergått till att bli så kallat kanadensiskt Crown Land. Speciellt de indianer som bodde i mycket isolerade områden kunde inte förstå hur regeringen kunde tvinga dem att bopå små reservat när de aldrig hade sålt eller överlätit resten av sitt område. Redan 1880 började "British Columbia Indian Reserve Commission" dela ut reservat till indianerna. Till skillnad från förhållandena i USA hade dock

Oliver Bell från Masset Haida gaffar en präktig "King Salmon". Masset 1989. För Haidas liksom för övriga nordvästkustindianska grupper idag är landrättighetsfrågan en av de absolut viktigaste frågorna. Att ha rätt till sitt landområde innebär också indiansk kontroll av viktiga laxförande älvar. Fortfarande är laxen livsviktig för flera nordvästkustindianska grupper. Foto: Carl Johan Gurt.

British Columbias indianer turen att få sina, i förhållande till tidigare, mycket små reservatsområden upprättade på de platser de bodde före kontakten med de vita. Kombinationen av att bo kvar inom sitt ursprungliga område och att inte ha behövt flytta runt upprepade gånger och samtidigt ha kvar grunden för sin livsföring har gjort att nordvästkustindianerna har klarat sig relativt bra i Nordamerika. Nordvästkustområdet är ett av få områden där indianernas liv inte bara präglas av hopplöshet och pessimism, vilket dessvärre är fallet på många andra håll i Nordamerika. Redan under min första resa till Kanada 1983 poängterade min haidainformant Jim Hart med emfas, hur indianerna faktiskt i den aktuella situationen var nöjda med reservaten. Detta förvånade mig till en början, men Hart förklarade snabbt att i reservaten slapp man alla de prövningar indianerna utsattes för i storstäderna; rasism, arbetslöshet och dåliga bostadsförhållanden, och att man i reservaten i lugn och ro kunde fortsätta leva med sin kultur och religion. Hart menar att reservaten är skyddade fristäder som alltjämt tillhandahåller det essentiella den indianska kulturen behöver för sin fortlevnad och utveckling: närhet till naturen, till historiska och heliga platser av olika slag. Min informant hesquiaht Tim Paul berättar om liknande förhållanden också hos

Oliver Bell rensar en hälleflundra i Masset Haidas båthamn 1989. För Masset Haida har alltid hälleflundrefisket varit viktigare än laxfisket. Fortfarande omgärdas både lax- och hälleflundrefisket av ritualer för god fiskelycka. Också i helt moderna båtar förvaras ibland i kölen speciella medicinpaket, som efter den rituella behandlingen enligt uppgift ska ge lyckad fångst, samt skydd mot negativa andliga energier.
Foto: Carl Johan Gurt.

nuu-chah-nulth. Reservaten är, menar Tim, trots att de är alldeles för små, platser där indianska värderingar och trosföreställningar inte hotas av en utomstående värld.

McKenna-McBride Commission

År 1920 stadfästes de rekommendationer den så kallade McKenna-McBride-utredningen hade föreslagit. Genom "British Columbia Indian Lands Settlement Act" reducerades så reservatsområdena i British Columbia till mindre än 0,36% av hela delstatens yta, detta utan något som helst medgivande från indianerna. För att förhindra indianerna att arbeta med landrättsfrågan lagstiftade regeringen för att stoppa detta. 1927 förklarades landfrågan i British Columbia stängd av regeringen

och ett tillägg till The Indian Act gjorde det olagligt att försöka skaffa ekonomiska medel för några som helst indianska anspråk. Så British Columbias indianer tvingades alltså att nöja sig med de små reservat de tilldelats. Indianska reservat är landområden som satts åt sidan i enlighet med The Indian Act. Det är dock den kanadensiska regeringen som har äganderätten till marken, vilket gör reservaten till områden där statlig jurisdiktion är gällande. Detta gäller i alla reservat i hela Kanada. Enligt villkoren i The Indian Act kan en indiagrupp inte sälja eller på något sätt avyttra reservatsmark till någon annan än staten. När indianerna nu försöker få självstyre, är ett av målen ett överförande av mark till dem själva och detta har redan ägt rum i fallet med British Columbias sechelt och nisgáa (se nedan). En del andra grupper har också uppnått detta och ytterligare andra är på god väg. I detta sammanhang kan också nämnas att Kanadas indianer fick rösträtt först år 1960. De enda avtal mellan indianerna i British Columbia och de vita är de avtal, som James Douglas, Chief Factor för pälshandelsbolaget Hudson's Bay Company och guvernör för kolonin, gjorde med indianerna runt Victoria, Nanaimo och Fort Rupert mellan åren 1850-54, samt det s.k. Treaty 8 från 1899, när nordöstra delen av delstaten British Columbia övergick i statens ägo. James Douglas ville bana väg för europeiska kolonistörer och när indianerna välsålt land kunde de enligt avtalet aldrig mer få tillbaka det. Betalningen indianerna erhöll var skandalöst liten och villkoren för dem på alla sätt dåliga. Det var trots detta bara brist på kapital som hindrade Douglas från att förvärva mer mark från indianerna. Pälshandelsbolaget Hudson Bay Company fick redan tidigt exklusiva handelsrättigheter som senare övergick till markanvisning. Indianerna blev inte kompenserade.

Landrättigheter i Meares Island

De landrättigheter och de områden som First Nations gör anspråk på, är dels de områden de kan bevisa att de bebodde innan de vita kom och utnyttjade dem. De har också rättighet att ansöka om ett delat ansvar med de vita myndigheterna vad gäller vissa områden. Här ingår även parker och naturreservat. Myndigheterna kräver vidare att stammarna är eniga i sina krav och att konsensus råder mellan olika stammar om vilka områden man söker landrättighet till. Det vill säga att flera grupper inte söker samma områden. Att landrättsfrågan fortfarande inte är löst i British Columbia är en stor källa till föregelse och bitterhet för indianerna. Det leder till spänningar mellan indianerna och den vita befolkningen. Speciellt i vissa områden är frågan mycket infekterad.

Fallet Meares Island är ett exempel på en landrättskonflikt som föll väl ut till tla-o-qui-aht och ahousahtindianerna, båda stammar inom nuu-chah-nulth.. Konflikten startade 1983, och rörde de planer på en total skogsavverkning som skogsbolaget

McMillan Bloedel framlade. Den jättstora ön har bland annat en av världens äldsta röd- och gulcederträdsskogar och på ön finns många för tla-o-qui-aht och ahousesaht heliga platser. Indianerna protesterade häftigt mot dessa planer som på ett mycket allvarligt sätt hotade inte bara deras ekonomi. Jakten och fisket skulle ha blivit mycket allvarligt störda om kalhuggningsplanerna hade satts i verket. Hela kulturen och religionen var hotad. Utan sina orörda heliga platser skulle indianerna ha haft mycket svårt att utöva sin religion. Från skogen hämtar man både mediciner och material till korgar och annat. Efter många ibland våldsamma sammandrabbningar mellan indianerna och de vita och 15 år av rättegångar lyckades indianerna rädda ön 1998. Redan 1986 startade föreningen Fjärde Världen en insamling för indianerna och öns bevarande. Ön har dock inte övergått helt i indianernas ägo utan är en slags 'tribal park' skyddad från all icke indiansk exploatering.

Världens största kalhyggen

I Kanada är de flesta landområden ägda av staten. Ungefär 85% av delstaten British Columbia är Provincial Crown Land. Dessa landområden administreras av provinsiella byråer, huvudsakligen The British Columbia Forest Service. Landområdena sköts i samarbete med stora skogsbolag. British Columbias Crown Lands sköts primärt genom långsiktiga arrendeinnehav, där miljoner hektar delas ut till skogsbolag på långsiktiga förnyelsebara arrendekontrakt som kallas Tree farm licenses.

I British Columbia har vi världens största kalhyggen och några av de värst misslyckade försöken till återplantering. Den årliga virkesvolymen som huggs bara i delstaten British Columbia ligger nu ungefär runt 80 miljoner kubikmeter, vilket är nästan dubbelt så mycket som den årliga avverkningen i hela The US national forest system. Minst 75 % av avverkningen kommer från så kallade Old growth forests, dvs. helt orörd urskog, som avverkas i en takt av cirka 300.000 acres per år. En acre är 4.047 kvadratmeter. Långt mer än hälften av alla träd som avverkas i British Columbia har avverkats sedan ungefär 1980. En rapport från Kanadas regering redan 1991 fastslog att den totala provinsiella tillåtna avverkningen var mer än 40% över hållbar nivå. Tillsammans med skogsavverkningen finns i British Columbia en stor skogsindustri, såsom pappers- och pappersmassetillverkning. Detta är en högliggen förorenande industri som tillsammans med den förstörelse av miljön som kalhyggen medför har allvarliga effekter. British Columbias ursprungsfolk har alltså ännu inte, förutom med ett par få undantag, möjlighet att göra något åt till exempel skogsavverkningarna. De kan ännu inte på ett demokratiskt sätt göra något åt vad de anser vara en alltför hård exploatering av naturens resurser.

Den gamla jägar- och fiskarreligionen

I varierande grad och med olika engagemang och tonvikt existerar fortfarande bland British Columbias indiagrupper ett tänkande förankrat i den gamla jägar- och fiskarreligionen. Enligt denna etik, som i grunden lever kvar på många håll, är det essentiella att människan måste visa respekt för naturen, omgivningen och allt levande. Denna respekt, som manifesteras i till exempel

jaktreglerna enligt vilka en jägare inte skall döda fler djur än han och hans familj själva kan förbruka, återgäldas av naturen som en välvilja mot människorna. Trosföreställningen är att de övernaturliga väsen som lever i naturen precis som jaktbytena också måste visas respekt. Om man gör detta visar de respekt för människorna och hjälper till i jakt och annat. Med denna etik som bas har British Columbias ursprungsfolk levt med naturen i tusentals år. Men denna inställning och detta beteendemönster kom ofrivilligt att ruckas på genom den lagstiftning och de landrättigheter den eurokanadensiska befolkningen tvingade på indianerna.

Reservat

För British Columbias indianer har detta inneburit att, som också ovan nämnts, deras reservat nu bara uppgår till 0,36% av hela delstatens yta. En försvinnande liten del av deras ursprungliga område. Som helhet finns det 2.364 indianreservat i hela Kanada, varav 1.600 i British Columbia, men av hela landets yta utgör de mindre än 1%. I Kanada som helhet har också så här långt få avtal om övertagande av landområden gjorts och Kanadas indianer, eller First Nations som de föredrar att kalla sig idag, kräver nu över hela landet att få tillbaka områden av sina traditionella territorier och dessutom ekonomisk kompensation för sina förlorade landområden. Flera hundra avtal i frågan behandlas nu över hela Kanada. Efter lång tid av påtryckningar från både indianer och vita aktivister av olika politisk hemvist startade slutligen förhandlingar om landrättighetsfrågan i British Columbia 1992. Detta enligt den så kallade "British Columbia Treaty Commission" från 1991. 1992 satte sig så dåvarande Kanadas premiärminister, dåvarande ledningen för provinsregeringen i British Columbia och många första ärtflighetshövdingar från många olika First Nations i British Columbia ner och började förhandla på allvar. Alla tre parterna signerade ett dokument där man förband sig att förhandla sig fram till en lösning på landrättighetsfrågan. År 1994 togs ytterligare ett stort steg då British Columbias provinsregering tillsammans med den federala regeringen kom överens om att tillsammans stå för utgifterna i samband med landrättighetsfrågan och självstyret för British Columbias First Nations.

Av British Columbias 150 indianska grupper har bara ytterst få hittills lyckats erhålla rätten till sitt eget land. Och detta med förbehåll som att man i förekommande fall ändå måste förhandla med myndigheterna vid mineralfyndigheter och om eventuell kompensation vid utvinning osv. Det här innebär att landrättighetsfrågan är mycket komplicerad. Flera aktörer har sina egna divergerande intressen: indianerna, den federala regeringen, den provinsiella regeringen samt kommersiella och i förekommande fall statliga företag. Sechelt som är en coast salishgrupp nära Vancouver har erhållit både landrättigheterna till sitt område samt en hög grad av självbestämmande. De var den första gruppen i British Columbia att lyckas med detta. Genom den så kallade "Sechelt Indian Band Self-Government Act" från 1986 har sechelt fått äganderätten till sina reservatsområden. De har också rättigheten att bygga upp en egen konstitution och egna lagar och de är inte längre bundna av "The Indian Act", Kanadas gamla speciella indianlagstiftning. En annan grupp som vunnit landrättigheter i British Columbia är nisgaa-indianerna. Mycket stora landområden har i och med avtalet med nisgaa från 1997 under "

British Columbia Treaty Process "överförs till dem. 56 reservat har upphört och ingår nu i ett stort landområde som sköts och administreras av Nisgáa själva med viss hjälp av de vita myndigheterna. (Lindberg, 2000: 87) Nisgáa började aktivt försöka lösa sin landrättighetsfråga 1887 och de är en av de grupper som ända sedan dess drivit frågan allra hårdast. Från Haida berättar min informant Jim Hart 2/4 2006 att Haidaindianerna fortfarande är under "The Indian Act of Canada" och att de hoppas på att frågan skall lösas inom de närmaste fem, sex åren. De vill komma ur "The Indian Act of Canada" och också de erhålla sina landrättigheter och sitt självstyre. Från nuu-chah-nulth berättar likaså min hesquiaht-informant Tim Paul 2/4 2006 att alla nuu-chah-nulth-grupperna och deras reservat fortfarande är under "The Indian Act of Canada". Tidigare har förhandlingar intensivt hållits, men just nu ligger de nere, sade Tim. Han trodde att för nuu-chah-nulths räkning kan det dröja länge än innan landrättighetsfrågan och frågan om självstyre är löst, trots framgångarna i frågan om Meares Island.

The Indian Act of Canada

År 1871 formerades Kanada som en nation och snabbt insåg euro-kanadensarna att den speciella lagstiftning rörande indianerna var nödvändig. Delstaten British Columbia blev då medlem i det kanadensiska statsförbundet. År 1874 stadfästes så "The Indian Act of Canada" eller "An Act about Indians". Denna lag skärptes ytterligare vid ett par tillfällen och år 1884 utformades den med mycket negativa förbud mot den indianska kulturen och identiteten. Nu blev det i lag förbjudet för indianerna att utöva sin religion, hålla sina stora fester och att i praktiken överhuvudtaget utöva sin kultur. Det var alltså när delstaten British Columbia blev medlem i det Kanadensiska statsförbundet 1871 och under de följande årtiondena som den indianska befolkningen i delstaten genomgick sina värsta förändringar. Vid denna tidpunkt lades ansvaret för British Columbias indianska befolkning på den federala regeringen. Detta var negativt för de nordvästkustindianska folken eftersom de levde i andra änden av landet än regeringen och kännedom om deras speciella situation var högst begränsad. När den nya versionen av "The Indian Act of Canada" lanserades 1876 hade den många mål men det främsta var definitivt assimilation. Assimilation och förmyndarmentalitet har varit grun-

den för den kanadensiska indianpolitiken. Från början var målet att skydda indianerna samtidigt som man ville "civilisera" dem och förbereda dem för inträde i det euro-kanadensiska samhället. Den indianska befolkningen minskade under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet, och regeringens plan var att uppmuntra det gradvisa försvinnandet av indianer som indianer. Den dubbla basen för den politiken gjorde att den var i konflikt med sig själv. Förmyndarmentalitet kombinerat med beskyddet av indianerna som var resultatet av "The Indian Act" isolerade indianerna från resten av samhället som de förväntades förena sig med. Problemet var också att en del indianer inte räknades in under "The Indian Act of Canada" och erhöll inte alla de förmåner som den trots allt innebar, t.ex skattebefrielse och fri sjuk- och tandvård. Speciellt en del missionärer och regeringstjänstemän liksom en del andra i det euro-kanadensiska samhället såg på och använde "The Indian Act" som ett redskap för att försvaga den indianska kulturen och religionen. Den underliggande logiska grunden var ofta ekonomiska motiv. En del indiagrupper i Kanada ser inte t.ex sechelts landuppgörelse som eftersträvsvärd och vill fortsätta vara under "The Indian Act" med de fördelar den medger. Andra vill bara ha lite större friheter medan åter andra vill ha mer rättigheter och frihet än vad sechelt fick 1986. Då Kanada är ett så stort land finns olika behov och landrättighetsfrågan kan inte ses som ett problem med bara en definition.

Carl Johan Gurt

Litteratur:

Gurt, Carl Johan, 1995
The case of traditional native economy; logging and pollution on the Northwest Coast of America, Indigenous Peoples and Democracy, An interdisciplinary approach to a global issue. National Museum of Ethnography, Stockholm 1995.

Gurt, Carl Johan, 2001
Old Collections in a modern world, some comments on the collecting and exhibiting of artifacts from the American Northwest Coast, Acta Americana, Vol. 9, No 2, 2001

Lindberg, Christer, 1998
Vi var här först - om miljö, mångkulturalism och etnisk nationalism i Kanada, SAMS Notiser, Vol XI.Nr.1.1998.

Lindberg, Christer, 2000
I Lönnlövet's skugga, De Kanadensiska Indianernas kamp för land och rättigheter. Arkiv Förlag, Lund.

Alan D. McMillan, 1998
Native Peoples and Cultures of Canada, an anthropological overview. Douglas & McIntyre, Vancouver/Toronto.

Fortfarande är jakt viktigt också hos dessa i första hand fiskande indianer. Vissa familjer jagar speciellt mycket och byter ofta kött mot fisk från familjer som fiskar mer. Både kött och fisk röks precis som före den vita kulturkontakten i speciella små rökhus. Genom kontroll av sina egna marker kan indianerna reglera jakten enligt den egna ideologin, fortfarande förankrad i den gamla jägar- och fiskarreligionen. Masset, Haida 1987. Foto: Carl Johan Gurt.

